

MAASTRICHT ONDERWIJSSTAD, MAASTRICHT CULTUURSTAD

Maastricht profileerde zich in de tweede helft van de 20e eeuw graag als een stad waarin cultuur leeft en als een stad, die weliswaar nog bijna drie decennia moest wachten op een universiteit, maar zich wel beijverde om andere vormen van hoger onderwijs, vooral kunstonderwijs, binnen de stadsgrenzen te halen (*) Wat gebeurde er zoal op deze twee gebieden en vooral wat veranderde er in een tijds- spanne van een halve eeuw?

() De geschiedenis van lager, middelbaar en universitair onderwijs is hier buiten beschouwing gelaten.*

MAASTRICHT ONDERWIJSSTAD

Kunstonderwijs

Nabij het Bonnefantenklooster ontstond eind jaren 1950 een echt 'cultuurkwartier'. Alle inrichtingen voor hoger en middelbaar kunstonderwijs kwamen er dicht bij elkaar te liggen. De Heerlense architect Frits Peutz tekende voor de nieuwbouw van de Jan van Eyck academie waarvoor in 1959 de eerst spade in de grond ging. Met de opening van de academie in januari 1961 was het 'quartier latin' compleet: schouwburg, kunstacademie, toneelacademie, concertzaal, natuurhistorisch- en oudheidkundig museum... alles op een steenworp afstand van elkaar. 'De baardige jongelui' die studeerden aan al die kunstinstituten hoorden voortaan bij het stadsbeeld! De Limburgse Akademie van Bouwkunst werd overigens ook in het nieuwe gebouw van Peutz gehuisvest. De Stadsacademie voor Toegepaste Kunsten stond nog op de nominatie voor een nieuw onderkomen en was nog gehuisvest aan de Cellebroedersstraat. Charles Eyck had in 1955 een professoraat aanvaard aan de 'Jan van Eyck' en dat was, zo heette het in 1955 'voor de Academie zelf en voor Charles Eyck evenzeer een groot moment'. Of dit van een progressieve instelling getuigde, valt te betwijfelen want Eyck fulmineerde in die jaren bij voortduring tegen de voortschrijdende acceptatie van abstractie door Limburgse kunstenaars, maar kunstenaar en kunstacademie konden niet naast elkaar leven zonder een verbintenis aan te gaan. Eyck kocht de oude molen aan de Heksenhoek om er temidden van zijn studenten te vertoeven, die hij er een atelier in aanbood. En atelierruimte voor kunstenaars - ook thans nog een probleem - ontbrak in de jaren vijftig helemaal. Bouwvallige kerken en kloosters werden als atelier gebruikt. Dat betekende vaak ook het

behoud van zo'n monument. Zo groeide uit Maastricht de 'Academiestad, waarvoor het van nature voorbestemd scheen (...) kunstenaars ondergaan er de invloeden van hun omgeving en (...) trekken naar alle windstreken, maar zullen de Jan van Eyck academie, Maastricht en degenen die hun schoonheidsgevoel en hun vakkennis tot ontwikkeling brachten, een genegenheid bewaren, die Maastricht overal ter wereld alleen maar goed kan doen'. Ronkende taal die een belofte inhield. Werd die met de benoeming van Eyck ook bewaarheid? Het zou Ko Sarneel zijn die ongeveer een decennium nadien de opleiding een progressieve richting in stuwde. Rector Linsen, oprichter van de Jan van Eyck academie, kreeg de erpenning van de stad in 1958. Zijn academie vierde in dat jaar haar tweede lustrum met een grote tentoonstelling in de Domicanenkerk. Het mooie academiegebouw werd in 1965 uitgebreid met een tweede vleugel. De Jan van Eyck academie, anno 2004, wil haar imago veranderen. De respectabele postacademiale opleiding wil thans veel meer een open instelling worden om een spilfunctie op (Eu)regionaal niveau te vervullen en zich nadrukkelijk ook buiten die regio te manifesteren. Eindelijk na een halve eeuw van plannen kon ook een nieuwe Stadsacademie aan de Kruisherengang worden geopend op een stralend zonnige dag zes jaar later, 10 mei 1971, ofschoon het gebouw op dat moment al te klein was voor de vijfhonderd leerlingen van de academie. Architect Wiel Arets zou pas in 1990 een opzienbarende nieuwbouw en renovatie realiseren. De vijf kunstinstituten, Conservatorium, Toneelacademie, Stadsacademie, Jan van Eyck academie en de Limburgse Akademie van Bouwkunst vormden in 1972 tezamen de raad voor de Ontwikkeling voor Kunstonderwijs Maastricht om optimale ontplooiingskansen te bieden aan de studenten. De Akademie van Bouwkunst bestond in 1965 twee decennia en ging in september van start met een opleiding nieuwe stijl die architectuur als 'ruimte kunst' in de opleiding voorop stelde. Het instituut werd een volwaardige opleiding voor architecten. In het najaar van 1990 werd de academie in haar bestaan bedreigd; van de zes landelijke academies konden er slechts drie blijven voortbestaan. Gelukkig werd de Maastrichtse opleiding niet het kind van de rekening.

De tot professor benoemde kunstenaar Charles Eyck, 1955.

Muziekonderwijs

Het gebouw van de Stedelijke Muziekschool en Muzieklyceum aan de Lenculenstraat werd in 1955 met een verdieping uitgebreid, waarin de Toneelacademie werd gehuisvest. In hetzelfde jaar werd het Muzieklyceum uitgebreid met een muziekdramatische afdeling, de operaklas. Deze uitbreiding is niet los te denken van de vestiging van de Zuid-Nederlandse Opera in de stad.

Weer een jaar later werd het instituut een echt conservatorium, een instelling voor hoger, in plaats van middelbaar muziekonderwijs. Men kon er de hoogste graad uitvoerend musicus behalen en de hoogste bevoegdheid als muziekdocent. Zodra op 28 juni de ministeriële goedkeuring er was, werd het bordje 'conservatorium' door enthousiaste musici eigenhandig op de gevel aan de Lenculenstraat aangebracht. Voorts waren er de Zuid-Nederlandse Opera en de Toneelacademie ondergebracht. Beroemde docenten verbonden hun naam aan het nieuwe instituut zoals de

Belgische violist Maurice Raskin, maar het was vooral de voortvarende directeur Willem Hijstek die het Conservatorium in korte tijd landelijk een zeer goede naam bezorgde. In 1961 studeerden er al 175 studenten. Al snel moest naar ruimere huisvesting worden omgekeken. De verbouwing van de Molen van Dolk over de Jeker bleek kostbaarder dan nieuwbouw op die plek, zodat het conservatorium op 18 september 1965 het nieuwe gebouw kon betrekken. Het instituut zocht in 1993 een samenwerkingsverband met het Tilburgse Conservatorium om samen te overleven en een van de vier tweede fase opleidingen muziekonderwijs binnen te halen. Pas in april 1997 werd beide instituten zo'n opleiding toegekend. Het Maastrichtse Conservatorium heeft gregoriaans en orgel als specialisatie bij de tweede fase betrokken.

De Toneelacademie bleef nog jarenlang aan de Lenculenstraat en werd pas medio jaren 1980 compleet verbouwd. Er werd een toneelzaal zeven meter onder het binnenplein

De door architect Frits Peutz gerealiseerde nieuwbouw van de Jan van Eyck academie in 1966.

gebouwd en buiten aan dit plein een amfiteater voor open lucht voorstellingen. Op 17 januari 1986 opende minister Deetman de nieuwe accommodatie.

Andere onderwijsinstellingen

De koningin opende in 1981 het Rijksinstituut voor Hoger Beroepsonderwijs, een opleiding voor tolk-vertaler, een unieke studie die van start ging met maar liefst 125 studenten. Toen de minister van Onderwijs medio jaren 1980 besloot dat alle HBO instellingen in de stad moesten fuseren tot één Hogeschool Maastricht, mochten alleen de Opleiding Tolk Vertaler en de Hoge Hotelschool, sinds 1965 gehuisvest in kasteel Bethlehem, zelfstandig blijven. In 1991 studeerden er acht jonge kunsthistorici aan een unieke Maastrichtse opleiding door Anne van Grevenstein in het leven geroepen: Stichting Restauratie Atelier Limburg, een vijfjarige postdoctoraal opleiding voor restauratoren. In het kader van de 'fusiegolf' in het onderwijs moesten

zeven lokale instellingen van hoger (beroeps)onderwijs fuseren tot 'Rijkshogeschool Maastricht', nota bene in 24 verspreide locaties. Daar kwam verandering in door de verbouwing van een kloostercomplex aan de Brusselseweg en de reeds genoemde nieuwe vleugel van Wiel Arets voor de ABK.

In december 1993 ontstond de Stichting Hogeschool Maastricht uit een fusie tussen de Rijkshogeschool Maastricht en de Hoge Hotelschool met in totaal 4.000 studenten die studeerden aan de faculteiten: beeldende kunsten, bouwkunst, muziek, theater, economische dienstverlening, tolk-vertaler en hotelschool.

*Het naambord
'Conservatorium'
wordt onder
grote hilariteit
opgehangen.
Foto 1956.*

*Het in 1965
gebouwde
Conservatorium
Maastricht aan de
Bonnefantenstraat,
een ontwerp
van architect
Frans Dingemans.*

MAASTRICHT MUZIEKSTAD

Een nieuw Staargebouw - gebouwd op dezelfde plek als zijn fraaie Jugendstilvoorganger - werd geopend in 1955. Het Maastrichts Symphonie Orkest gaf er onder leiding van dirigent André Rieu, vader van de gelijknamige 'Stehgeiger', een klinkend openingsconcert. Het MSO werd in dat jaar van stedelijk naar provinciaal niveau verheven en mocht zich vanaf 1 september 'Limburgs' Symphonie Orkest noemen. Het LSO, ofschoon Limburgs van karakter, bleef toch een Maastrichts cultureel bezit met een enthousiast, jong elan. Het orkest wist geregeld beroemde solisten te bewegen naar de stad te komen.

In het seizoen 1971-1972 waren 'koffieconcerten' een novum. Net zo nieuw als de uitvoering van een rockopera in de Staarzaal: 'Tommy' van The Who werd er opgevoerd voor jeugdige enthousiastelingen. Het LSO timmerde in de jaren zeventig aan de weg om zijn repertoire bij de jeugd te promoten met 'schoolinstructielessen' en 'democratiseerde' de klassieke muziekcultuur door op te treden tussen de tapijten van warenhuis Vroom & Dreesmann of een concert te geven in het Huis van Bewaring.

In augustus 1980 nam André Rieu sr afscheid van Maastricht. Na dertig jaar op de bok voor zijn LSO werd hij vaste dirigent van de opera in Leipzig. Rieu kon niet bevroeden dat het bestaan van het orkest nauwelijks twee jaar later werd bedreigd. Het orkest gaf in 1982 een reeks 'Dank-jewel-concerten' om het publiek muzikaal te bedanken voor de steunacties tegen de op handen zijnde fusie met het Brabants Orkest, overigens niet dan nadat het orkest ook een 'protestconcert' had gegeven in Casino Slavante.

Het LSO bleef gespaard van de fusie- cq opheffingsplannen en kon - voorlopig althans - met gerust hart haar eeuwfeest vieren in 1983. Er was in dat jaar nog een honderdjarige: de Staar. Het koor gaf ter gelegenheid daarvan een galaconcert dat werd bijgewoond door prinses Juliana.

In 1992 werden LSO en Opera Zuid beide in hun bestaan bedreigd; de raad voor de kunst adviseerde de minister de subsidiekraan dicht te draaien. Het LSO had zo'n situatie al eerder meegemaakt. Gelukkig dacht de Tweede Kamer er anders over. Op 27 maart werd de officiële publieksopenstelling van het nieuwe Theater aan het Vrijthof rechtstreeks op de televisie uitgezonden en na het schitterende Mahler-concert van het LSO, m.m.v. bariton John Bröcheler, bleek dat CDA, PVDA en D66 kamerleden helemaal niet achter de

het advies van de Raad voor de Kunst stonden. Exact een maand later bleek uit het kunstenplan van minister D'Ancona dat het voortbestaan van het LSO gewaarborgd was, ja zelfs dat het orkest met zes musici mocht uitbreiden en de rijksbijdrage aan Opera Zuid werd zelfs verhoogd. Dirigent Salvador Mas Conde verwisselde Maastricht in 1994 na zes jaar voor Düsseldorf. Het orkest kondigde trots aan dat het de beroemde violist Shlomo Mintz als vaste dirigent had gecontracteerd en tevens een naamswijziging had doorgevoerd: LSO, Symfonieorkest van Maastricht. De naam van de stad stond garant voor internationale en Europese uitstraling.

Hoe Europees de muzikale uitstraling van de stad is, bleek eind jaren 1990: de Luikse Opera de la Wallonie opende tot drie keer toe haar seizoen in het Maastrichtse MECC met een grootscheepse uitvoering van Verdi's 'Nabucco' (1998), een jaar later met 'La Traviata' en in 2000 met een spectaculaire uitvoering van Verdi's 'Aïda.' Opera Zuid kreeg in 1993 de Kruissherenkerk als repetitieruimte ter beschikking; toen het Kruissherencomplex verbouwd werd tot prestigieus hotel dreigde de opera naar Sittard te verhuizen; ze heeft inmiddels domicilie gevonden in de leegstaande kerk van Malpertuis.

MAASTRICHT THEATERSTAD

Maastrichts theater

De Bonbonnière, 'd'n theater', was medio de jaren 1950 volstrekt ongeschikt om er nog langer voorstellingen uit te voeren. Een nieuw theater bouwen was financieel geen haalbare kaart, dus werd restauratie overwogen, maar door het ministerie van Wederopbouw was bepaald dat woningbouw voorrang had op welk ander bouwplan dan ook. Toch kon in 1956 de restauratie van de Bonbonnière worden ingezet met een paar fikse mokerslagen van wethouder Baeten.

De restauratie van de Stadsschouwburg werd in 1956 met een breekijzer ingezet door wethouder A. Baeten. > >

Demonstratie voor het behoud van het vormingstheater GLTwee in 1975.

<< *De verbouwing van de Bonbonnière in 1958.*

De schouwburg heropende in 1959 haar poorten voor het nieuwe seizoen maar de verbouwing was niet voltooid. Op 6 december 1965 riep de gemeente de 'Stichting Cultureel Centrum' in het leven die zowel de Stadsschouwburg, als het Staargebouw zou gaan beheren. Wim Bary werd benoemd tot artistiek directeur. Bary liet er geen gras over groeien: de schouwburg presenteerde een gevarieerd programma in september 1966 onder het motto 'het theater waar zoveel te doen is'. Men kon vanuit de omringende gemeenten met de 'theaterbus' naar Maastricht, bedrijven werden bezocht om de 'culturele drempelvrees' bij werknemers weg te nemen en een nieuw toneelgezelschap bespeelde de Maastrichtse planken: het Groot Limburgs Toneel (GLT) met maar liefst vier premièrevoorstellingen in dat seizoen.

Het gezelschap bracht fris, vernieuwend, modern repertoire dat ook aansloeg bij de jeugd.

Het 'Cultureel Centrum' mocht zich anno 1970 in groeiende populariteit verheugen. Het aantal bezoekers van culturele evenementen steeg en het GLT kreeg de Juliana Boudewijn prijs 1971 voor zijn bijdrage tot versterking van de vriendschapsbanden tussen Belgisch en Nederlands Limburg. Dat alles hielp mee tot het welslagen van het 'wonder van Bary': in 1972 wist hij maar liefst 115.000 bezoekers naar het theater te halen.

Eindelijk werd het afbouwplan van de restauratie van het theater in 1972 werkelijkheid naar ontwerp van ir. Dingemans; het ging om de bouw van faciliteiten als een lift, een fatsoenlijk trappenhuis en herstel van het café. Twee jaar later in augustus 1974 nam Wim Bary afscheid. De creatieve Bary heeft veel betekend voor het theaterleven in de negen jaar dat hij de schouwburg nieuw elan gaf. Een jaar later ontstond tussen het bestuur van het Groot Limburgs Toneel en haar eigen geesteskind, het GLTWEE, het vormingstheater, een controversie die onoplosbaar bleek.

Voorstelling van de 'Sigeunderbaron' door de Mestreechter Operettevereniging in 2002.

Aan Belgische zijde werd de geldkraan dichtgedraaid; vervolgens trokken ook Provinciale Staten het subsidie voor beide takken van het gezelschap in. Daardoor was zowel het vormingstheater, als het repertoiregezelschap GLT ten dode opgeschreven. Exit regionaal (Maastrichts) repertoiregezelschap.

De Bonbonnière onderging opnieuw een metamorfose in 1981: een verrassende beschikking en bekleding van het interieur naar een idee van kunstenaar Peter Struycken, een brandschermbeschildering van Ger Boosten en weer minder plaatsen, maar wel met betere zichtlijnen was het resultaat. Na veel gesoebat voor en tegen volgde eindelijk in 1988 het besluit: Maastricht krijgt een nieuw Muziekhuis en Cultureel Centrum aan het Vrijthof.

De belangrijkste culturele gebeurtenis in 1992 was de opening van het Theater aan het Vrijthof. Het werd voor bobo's geopend op 4 januari en voor het gewone publiek

twee weken later met een Maastrichtse voorstelling: 'Kaffee d'n hoegste tied.' Het theater behoort tot de top vijf van Nederlandse schouwburgen.

De Bonbonnière met zijn knusse negentiende-eeuwse zaal en redoute bleef bestemd voor horeca, handel, cultuur en kleinschalige voorstellingen. Het theater werd geheel gereviseerd.

Voor popconcerten en carnavalsvieringen bleef er behoefte aan een zogeheten 'platte zaal'. Medio 1994 werd een voorstel aangenomen om een zaal te bouwen tegen de Wilhelminabrug aan de kant van de Grote Griend, met een verbinding naar een restaurant aan de Kleine Griend. De 'Platte Zaol' werd op 28 maart 1998 officieel geopend, maar de 'zaol' werd alweer in maart 2004 gesloten.

Mestreechs Tejater

Fons Olterdissen is auteur van menig dialectstuk of in het Maastrichts vertaalde operette. Hij startte daarmee een

Interieur van het Bonnefantenmuseum in het Bonnefantenklooster aan de Ezelmarkt. Foto 1972.

traditie die tot op heden levend is gebleven en door een groot publiek wordt gewaardeerd. In de 'ver'Maastrichtse operette 'Frau Luna' was een liedtekst van Lou Maas opgenomen met de titel 'Mestreechter Geis'; dat werden gevleugelde woorden in de stad. Beeldhouwer Mari Andriessen vatte ze in een ludiek beeldje dat in november 1963 werd onthuld als eerbetoon voor het 25-jarig jubileum van burgemeester Michiels van Kessenich. Een blijvende hit in Mestreechs Tejater is Olterdissens 'Trijn de Begijn', die bij diverse uitvoeringen altijd op succes kan rekenen. De Maastrichtse operettecultuur werd 'hip' in 1970 met een uitvoering van de musical 'Julius Caesar'.

Rasechte Maastrichtenaar Harie Loontjes schreef de teksten; de musical wist avond na avond een groot publiek te amuseren, ook toen ze in reprise werd genomen in 1990. De oogst van Maastrichtse gezelschappen die 'vertaalde'

operettes, musicals en komedies op de planken brachten, is rijk: de Mestreechter Operettevereniging speelde 'My fair Lady', in good Mestreechs 'Mie fien Mamzëlke (1977) en bracht in 2002 Johann Strauss' 'Sigeunderbaron' op de planken en het publiek zong na elke voorstelling uit volle borst Fons Olterdissens Maastrichts volkslied mee. In 2004 bracht dit gezelschap weer een Strauss-werk in het Maastrichts uiteraard: 'N nach in Venetië'; 'Moas en Neker' brachten een Maastrichtse revue: 'Allebonheur' (1999) Op 9 maart 1990 presenteerde de 'Opéra Comique' zich met een spetterende uitvoering van Gilbert en Sullivan 'The pirates of Penzance' voor 3500 bezoekers in acht voorstellingen. Het theaterseizoen ging op 7 september 2001 van start met een voorstelling door dit gezelschap van 'Les cloches de Corneville'.

Huisvesting van het Bonnefantenmuseum in het winkelcentrum Entre Deux aan de Helmstraat. Foto 1976.

Het Maastrichts Volleks Tejater speelde in 2000 de millennium-musical 'Petatte Polka' achttien keer voor volle zalen en bracht in 2002 'Lommele Lies' op de planken.... een daverend succes dat maar liefst negentien avondvoorstellingen was uitverkocht. Het was de langst lopende Maastrichtse theaterproductie ooit. Kleinkunst was er ook in het dialect. In 1977 trad een Maastrichtse cabaretgroep aan: 'Rommedoe'...en hoe, in korte tijd werden de conférences van het vrolijke gezelschap met zijn karakteristieke Maastrichtse humor razend populair. Maar er was ook serieus Maastrichts toneel door gezelschappen als Het Kruis (vanaf 1999) Het Huis van Bourgondië of M46, dat in 1977 de sterren van de hemel speelde in het stuk 'Vrijdag' van Hugo Claus. Het Vervolg vond vanaf 1997 een uitstekende sponsor. De groep werd de vaste bespeler van het Derlontheater in de voormalige bordenfabriek op het Céramiqueterrein. Het theater werd geopend in 1999 met een bijzonder gedurfde voorstelling: 'de Avonden' naar het beroemde boek van Gerard Reve.

MAASTRICHTSE MUSEA

Bonnefantenmuseum

Met een tentoonstelling van het werk van de schilder Robert Graafland trok het Bonnefantenmuseum in 1956 veel belangstelling. De broodnodige restauratie van het gebouw werd uit geldgebrek telken jare uitgesteld tot de late jaren zestig. Na een kwart eeuw behelpen werd het Bonnefanten op 9 mei 1972 officieel heropend. In dat jaar werd de Parijse maquette van Maastricht uit 1752 tentoongesteld. Dat was een echte publiekstrekker: 28.000 bezoekers. Vijf jaar later (26 maart 1977) werd een minutieuze kopie van deze maquette overgedragen aan de stad. Ze staat thans opgesteld in het Centre Céramique. Het museum heeft in de voorbije halve eeuw een keur aan inhoudelijk zeer diverse exposities gebracht: kunsthistorische tentoonstellingen, archeologische exposities, design en eigentijdse kunst, fotografie. Met de eigen collectie trok het museum uiteraard bezoekers, maar het waren toch tentoonstellingen als die van het werk van Karel Appel, Anton

Heyboer en Lucebert in de vroege jaren zeventig die zo'n 40.000 bezoekers trokken. Het museum heeft iets bijzonders met keramiek: in februari 1976 werd 'museale' aandacht besteed aan het Maastrichts aardewerk uit de collectie van de NV Koninklijke Sphinx, maar liefst 8.000 voorwerpen werden in een overdadige opstelling gepresenteerd. Het was de eerste keer dat een dergelijke keramiekcollectie werd getoond aan een breed publiek en de expositie was een belangrijke impuls voor de groeiende belangstelling voor Maastrichts aardewerk. In één maand stond de teller op 10.000 bezoekers. Sphinx maakte ongeveer tien jaar later bij de opening van de expositie 'Een greep uit de collectie' (1987) bekend dat haar 75.000 stuks tellende collectie in bruikleen gegeven werd aan de gemeente, waarvan wisselende onderdelen in de loop van de erop volgende jaren in het Bonnefanten werden geëxposeerd. Het museum kreeg in 1993 tenslotte een prachtige schenking van het echtpaar Polling; het betrof 5.500 stuks kostbaar Maastrichts aardewerk. De gemeente stelde tenslotte in november 1998 ca 500.000 gulden beschikbaar om delen van de Sphinxcollectie te exposeren in de Stadshal in het Centre Céramique. In de loop van 1977 werden plannen ontvouwd om het museum onder te brengen in de twee verdiepingen van de Entre Deux; op 1 juni twee jaar later opende het museum er zijn poorten. Op 21 september 1984 vierde het museum officieel zijn honderdjarig bestaan met enkele bijzondere exposities. Istvan Szénassy nam een jaar later afscheid als directeur en werd opgevolgd door Alexander van Grevenstein. In mei van dat jaar kreeg het museum een unieke collectie vroeg-Italiaanse schilderijen in bruikleen uit de collectie van de Rijksdienst Beeldende Kunst. Op 9 maart 1995 ging het museum voor de vijfde keer in haar bestaan verhuizen. Dit keer naar een gebouw van de Italiaanse architect Aldo Rossi op het nog vrijwel lege Céramiqueterrein. Van de oude fabriek Sociéte Céramique bleef een deel van de zogenoemde Wiebengahal gespaard. Dat werd geïncorporeerd in de presentatie van de museumcollectie. Het publiek vond overigens de weg naar het museum door spraakmakende tentoonstellingen, zoals 'Fabrica, colors of Benetton' met foto's van Oliviero Toscani. Het museum had een structureel tekort op de begroting van een miljoen, moest in de collecties afslanken, zijn identiteit

versterken en de Wiebengahal afstoten. Er werd een adviescommissie in het leven geroepen die besloot de archeologiecollectie af te stoten. Dat stuitte op heftig protest. Archeologie moest blijven in Maastricht... in de Wiebengahal, maar dan moest er voor de daar aanwezige kunstwerken van Luciano Fabro, Sol LeWitt en Richard Serra een andere locatie worden gevonden. In juni 2000 weigerde staatssecretaris Van der Ploeg echter een substantieel subsidie om in de hal een internationaal archeologisch centrum in te richten. De archeologiecollectie werd tenslotte ondergebracht in het Centre Céramique, dat daartoe in 2004 ingrijpend werd verbouwd.

Natuurhistorisch museum

Het natuurhistorisch genootschap vierde in 1961 zijn eeuwfeest met een insecten tentoonstelling die door 3200 mensen werd bezocht. Van wetenschappelijk belang was de aankoop drie jaar later van de mierencollectie van pater Erich Wasmann, waarmee in de oorlogsjaren heel wat heen en weer geschoven was tussen Berlijn en Maastricht. Nóg een belangwekkende insectencollectie kreeg het museum van dr. C. Willemse uit Eygelshoven. Op 2 februari 1967 heropende het museum na een interne verbouwing; in de jaren zeventig volgde nogmaals een ingrijpende verbouwing. Het door prins Claus op 14 juni 1977 officieel heropende museum was twee keer zo groot geworden. Het museum kwam door schenking (1980) in het bezit van twee belangrijke collecties: 7.000 vlinders van wijlen Ed. Lücker (Roermond) en 200 vogels van de heer A. Maassen (Montfort) die allemaal in de bossen van Midden-Limburg voorkomen. Het NHM kreeg in het voorjaar van 1991 de museumprijs van het Prins Bernhard Fonds (100.000 gulden) toegekend vanwege haar publieksgerichte, stimulerende rol bij de studie van natuur en milieu. In mei 1993 werd de collectie uitgebreid met het circa negen meter lange skelet van een Mosasaurus van 70 miljoen jaar oud; de Mosasaurus werd samen met de reconstructie van een prehistorische vuursteenmijn het pièce-de-résistance van het museum. Bèr, de Mosasaurus die enkele jaren eerder werd gevonden in de Enci groeve, althans zijn fossiele resten, werd overgebracht naar een glazen 'Mosalab' in de tuin van het museum.

Museum Spaans Gouvernement

In 1961 werden de eerste berichten vernomen dat de gemeentelijke huisvestingsdienst uit het Spaans Gouvernement zou vertrekken om de collectie Wagner-De Wit domicilie te bieden.

De restauratie van het pand vorderde daarna maar langzaam. In 1969 werd op de binnenplaats een paviljoen gebouwd voor de boiseries van een Maastrichts-Luikse stijlkamer in Louis XV stijl. Op 16 augustus 1973 werd het gerestaureerde Spaans Gouvernement geopend.

De collectie werd gepresenteerd in een aantal bijzondere stijlkamers.

Het Spaans Gouvernement verwierf in 1988 een fraaie collectie van 70 schilderijen en 200 tekeningen van Robert Graafland van de erven van dr. Th. Twaalfhoven. Twee jaar later kreeg het Spaans Gouvernement de officiële status van museum en heet voortaan Museum Spaans Gouvernement. Het museum besteedde in haar tentoonstellingsbeleid aandacht aan Maastrichtse kunstenaars en kunstnijverheid. Het museum trok in 2003 aan de bel toen er weer eens bezuinigd moest worden op cultuur en het museum financieel al nauwelijks het hoofd boven water kon houden en met enorm ruimtegebrek kampte. Anno 2005 zijn die problemen nog niet opgelost.

BEELDEND KUNSTENAARS

In de enige echte galerie die de stad rijk was in de jaren vijftig, Dejong Bergers in de Grote Staat, exposeerden kunstenaars als (1958) Piet Killaars, Rob en Marijke Stultiens, Jopie en Teun Roosenburg. Om exposities mogelijk te maken stelde de gemeenteraad (1959) een krediet voor de Dominicanenkerk beschikbaar, maar Dejong Bergers bleef vooreerst de echt belangrijke tentoonstellingen organiseren van o.m. George Rouault, Paul Citroen, Fon Klement en Pieter Defesche.

Een jonge generatie kunstenaars vond dit tentoonstellingsbeleid maar conservatief. In juli 1964 kwam een aantal oudstudenten van de Jan van Eyck academie in opstand tegen wat ze noemden de artistieke passiviteit in Maastricht en richtte de kunstenaarsgroep 'Artishock' op. Ze wilde 'goede' tentoonstellingen organiseren en artistieke evenementen van niveau. Artishock gaf op 3 november 1965 een persconferentie. Waar ging het om? 'Verbetering van het culturele klimaat in Limburg' en 'en de lijn die normaal bij

het Van Abbemuseum in Eindhoven ophoudt, doortrekken'. Helaas had Artishock haar expositieruimte in de Jodenstraat inmiddels moeten sluiten wegens bouwvalligheid!

En er was al zo weinig expositieruimte in de stad. Dat begreep ook kunsthandelaar Felix. De firma opende in 1964 een tentoonstellingsruimte in Wyck. Maastricht - zo concludeerde de Stichting Beeldende Kunsttentoonstellingen drie jaar later - heeft schrijnend gebrek aan tentoonstellingsruimten. Om de cultuur consumptie door jongeren te stimuleren werd besloten werk dat in het kader van de BKR (Beeldend Kunstenaars Regeling) was gemaakt, te laten rouleren op middelbare scholen en kunstenaars over hun werk te laten spreken om cultuur onder de jeugdige aandacht te brengen.

In september 1975 ging een nieuw fenomeen, de democratisering van de kunstaankoop, van start: een 'kunstuitleenbibliotheek' van de Stichting Beeldende Kunst in de Havenstraat.

1983 was het jaar waarin een grootscheepse tentoonstelling van Limburgse kunstenaars werd georganiseerd, Trajecta.

Een aanzienlijk aantal Limburgse kunstenaars weigerde echter deelname uit protest tegen de opzet van de tentoonstelling. In 1985 en 1987 werd Trajecta herhaald in de Eurohal. In maart 1999 werd het Centre Céramique in gebruik genomen, waarin de Stadshal een prachtige tentoonstellingsruimte is. Er werd een enorm hangend kunstwerk aangebracht, een transparante houten dolfijn van de Italiaanse kunstenaar Chiarenza. In mei 2000 opende Wim Kok het Centre Céramique officieel en in de zomer was er werk van de Maastrichtse fotograaf Alexander Simays te zien, die begin 20e eeuw de binnenstad heeft vereeuwigd.

Op 18 september 1999 werd nog een expositieruimte geopend: het Centrum voor Beeldende Kunst Marres in de Capucijnenstraat, tevens ontmoetingsplaats voor jonge kunstenaars. Er wonen en werken circa 250 professionele kunstenaars in Maastricht en sedert circa 1968 zijn er tientallen kunstgaleries ingericht in deze stad.

EXPOSITIES EN KUNSTMANIFESTATIES

In september 1980 vond de Kunstelfdaagse plaats. Daarin vond een aantal activiteiten plaats van kunstenaars uit diverse disciplines om het grote publiek in contact te brengen met grensverleggende vormen van beeldende kunst.

In mei 1993 werd in het MECC de vierde biënnale voor Europese Academies voor Beeldende Kunst gehouden, waarbij zeventien topkunstenaars op diverse locaties in de stad masterclasses verzorgden. Er kwamen vele kunststudenten op af en zo'n 35.000 mensen bezochten een van de evenementen.

In het eerste weekend van september 1985 vond op het Onze-Lieve-Vrouweplein een kunstmarkt plaats waaraan zo'n zestig schilders, aquarellisten, grafici, keramisten etc. deelnamen. Het was een groot succes. 9 september 2000: de vijftiende Maastrichtse Kunstmarkt op en rond het plein trekt zo'n 15.000 bezoekers. De kunstmarkt is inmiddels een begrip geworden.

In de zomer van 1981 was het Vrijthof het podium voor 75 beelden van dertig beeldend kunstenaars, terwijl veel Maastrichtenaren bij het Sint-Servaasbeeld (met gymshoenen!) van Han van Wetering voor het nieuwe politiebureau op zijn minst de wenkbrauwen optrokken.

In de laatste kwart eeuw werd er veel groot beeldhouwwerk in de stad geplaatst. Enkele voorbeelden: de Jupiterzuil (1984) werd opgesteld op het Onze-Lieve-Vrouweplein vervaardigd door Fons Bemelmans. De stad Tongeren schonk Maastricht - herinnerend aan het gezamenlijke Romeins verleden - twee reliëfwanden (van drie bij drie meter) in beton. Ze werden geplaatst aan de Romeinse Baan. 'De Wyckeneer' werd geplaatst in de Wycker Brugstraat (1985), een karakteristiek 'verknipt' beeld van F.B. Calier. In november 1993 werd het carnavalsmonument van Han van Wetering onthuld op het Vrijthof. Appie Drielsma ontwierp een bevrijdingsmonument, dat in september 1994 bij het 50 jarig bevrijdingsfeest van Maastricht werd onthuld. Op 12 maart 1998 werd ter nagedachtenis aan prof. Pie Debye voor het AZM een kunstwerk van Felix van de Beek onthuld; het is een grote stalen boogconstructie die het dipoolmoment van een energie-ontlading symboliseert. Tot slot werd op 8 februari 2002 het monument dat de Italiaanse Maura Biava maakte als herinnering aan het Verdrag van Maastricht (1992) onthuld.

CULTURELE PRIJZEN

Maastricht heeft in een halve eeuw veel verschillende cultuurprijzen uitgelooft. Zo werd in 1962 voor het eerst de Edmond en Henriëtte Hustinxprijs uitgereikt, twee tot

op heden bestaande cultuurprijzen. Prof. Pie Debye, de Maastrichtse Nobelprijswinnaar en persoonlijk vriend van Edmond Hustinx, kwam uit de VS om de prijzen uit te reiken aan een Zwitserse en een Duitse geleerde. Architect Wiel Arets ontving de prijs in 1991, terwijl historicus Jos Perry in '97 de prijs ontving voor zijn hele oeuvre onder meer zijn biografie van de sociaal democratische voorman Vliegen.

Op 16 september 1974 ging de 'Achtste' (medische faculteit) van start en de Stichting Edmond Hustinx maakte bekend elke twee jaar de Prof. Pieter De Bye-prijs voor wetenschappelijk onderzoek beschikbaar te stellen aan de toekomstige universiteit, een mooie stimulans voor de nieuwe faculteit.

Maastricht kent een tweejaarlijkse architectuurprijs, genoemd naar de grondlegger van de Monumentenzorg in ons land die in Maastricht werd geboren, jonkheer Victor de Stuers. Op de dag van de architectuur 27 juni 1998 ontving architect Arno Meys deze prijs voor zijn ontwerp van de beide Libertel (thans Vodafone) kantoren aan weerszijden van de JFKennedybrug.

Een bijzondere cultuurprijs van de stad is De Trichter: Max Paumen journalist bij NRC Handelsblad kreeg in 1998 De Trichter voor de gedegen en creatieve manier waarop hij dertig jaar lang van de ontwikkelingen in Maastricht en Limburg verslag deed.

Het prestigieuze festival 'L'Europe & L'Orgue' werd veertig jaar georganiseerd door Jean Wolfs. Hij mocht De Trichter, de stedelijke cultuurprijs in ontvangst nemen voor zijn verdiensten. Beeldhouwer Piet Killaars en musicus Paul Coenjaarts mochten De Trichter in ontvangst nemen. Killaars voor zijn sculpturen bij zijn tachtigste verjaardag en Coenjaarts als oprichter van de Stichting Intro.

FESTIVALS EN KUNSTBEURZEN

In december 1975 organiseerde Jacques van Rijn, directeur van Art&Project, in de Eurohal Pictura, een grote verkooptentoonstelling van oude kunst. Tienduizend bezoekers bezochten de kunstbeurs. Ook de tweede Pictura kunstbeurs in de Eurohal in 1979 werd een succes. Maastricht wist zich internationaal in de jaren tachtig te profileren tot stad van de befaamde kunstbeurs ter wereld.

TENTOONSTELLING DE MAASTRICHTSE SCHOOL 18/11-9/12 '78

Henri Jonas

PICTURA BV O.L.VROUWEPLEIN 21 MAASTRICHT

Henri Graafland

Henri Graafland

Henri Schoonbrood

Rob Graafland
Henri Jonas
Jos Postmes
Henri Goovaerts
Han Jelinger
Guill. Eberhard
Henri Schoonbrood
Charles Hollmann
Jan Hul
Edmond Bellefroid
e.a.

OPEN: MA. t/m ZA.
VAN 14 TOT 18 UUR

Kunstmarkt in de jaren 1980.

Afzonderlijk werden tot 1985 twee kunstbeurzen in de Eurohal georganiseerd, in dat jaar samengevoegd tot de kunstbeurs Pictura Fine Art & Antiquairs International, de voorloper van The European Fine Art Fair. De beurs trok sindsdien wereldwijde belangstelling. Voor de opening van de beurs gaan er elk jaar weer geruchten over het kostbaarste, het meest prestigieuze, het meest zeldzame of meest spectaculaire kunstwerk van de beurs. De Tefaf was in 2004 goed voor 75.000 bezoekers. Maastricht ontwikkelde zich in de laatste drie decennia tot festivalstad bij uitstek.

<< Tentoonstellingsfolder van De Maastrichtse School in 1978 in Pictura aan het O.L. Vrouweplein.

De gemeentelijke Commissie Behartiging Culturele Belangen organiseerde in 1975 een festival 'Theater op straat' met een optreden van het fameuze Werktheater op het Vrijthof. Het was de opmaat voor een jaarlijks terugkerend Straattheaterfestival.

De Stichting Jazz Sociëteit Maastricht organiseerde in 1980 voor het eerst een jazzfestival.

Wat ooit begon als een gezellig café jazzfestival leek in 1989 definitief een professioneel festival te worden: Jazz Mecca, in 1990 met grote namen als Fats Domino, Nina Simone en Candy Dulfer. Maastricht heeft nog steeds een jaarlijkse jazzhappening.

Ter gelegenheid van de Heiligdomsvaart in 1983 werd het eerste Festival Religieuze Muziek Maastricht georganiseerd. Het festival is inmiddels uitgegroeid tot een internationaal hoog gewaardeerd jaarlijks evenement onder de naam Musica Sacra.

De Eurohal op de Griend, geopend in maart 1974.

Het is een jaarlijks festival om naar uit te kijken vanwege de spannende programmering en de grote namen die er komen musiceren.

In september 1996 werd voor het eerst Het Parcours georganiseerd, de theatermarkt van Maastricht. Een lange rode loper door het stadscentrum voerde de bezoekers naar allerlei podia en culturele presentaties en theaterevenementen. Het is de Maastrichtse versie van de Uitmarkt: 30.000 bezoekers kwamen er op af en dat aantal nam in de loop der jaren nog steeds toe.

Voor het eerst werd in 1998 Coup Maastricht georganiseerd, een expositie van kunstwerken van de eindexamenkandidaten van de Maastrichtse kunstopleidingen. Ook de Coup is een jaarlijks terugkerend evenement geworden.

CINEMA

De filmliga opgericht in de jaren 1960 stimuleerde het bioscoopbezoek weliswaar, maar de filmkunst kon pas in de loop van de jaren 1980 rekenen op een uitgebreider publiek. In 1985 werd een filmfestival in Maastricht voor het eerst een succes. Het bioscoopaanbod in de stad veranderde in die jaren drastisch. Het Filmhuis Lumière verzorgde inmiddels een gewaardeerd aanbod aan bijzondere films voor een select publiek. Was het filmhuis aanvankelijk ondergebracht in het pand van de voormalige sociëteit Kombi, in juli 1986 ging de spade in de grond om een nieuw filmhuis te realiseren in een deel van de voormalige 'ierewacht' aan de Bogaardenstraat. Lumière opende in 1996 een derde bioscoopzaal, de zogenoemde 'blauwe Zaal' met 54 stoelen voor het vertonen van première films en voor een flexibele programmering die op de actualiteit kon inspelen.

Het Natuurhistorisch Museum aan het De Bosquetplein na uitbreiding in 1977.

In februari 2000 vindt het Filmfestival Maastricht plaats, een satelliet van het Internationale Rotterdamse Filmfestival met een uitstekend aanbod.

Eind januari van dat jaar heropende filmtheater Lumière na een zeer ingrijpende verbouwing met in totaal zes nieuwe zalen, waarin meer dan 300 toeschouwers plaats kunnen vinden. De 80 vrijwilligers die het filmtheater runnen,

worden beloond met de uitreiking van De Trichter en met een fraai boek over een eeuw cinema: *Bewegend Beeld* in Maastricht.

Maastricht in vogelvlucht... in vijftig jaar waarlijk gegroeid tot cultuurstad, onderwijsstad, Europese stad.